

Kanunîlik-Yasallık-Hukukîlik Üzerine Düşünceler

Yusuf KARAKOÇ¹

Özet¹

Bütün bilim alanlarının kendine özgü kavramları ve bu kavramları ifade etmekte kullanılan terimleri vardır. O alanı anlamak ve anlatabilmek ancak bunlar aracılığı ile mümkündür. Hukuk alanında da kavramları ifade etmek için kullanılan terimler önemlidir. Çünkü, bir uzmanlık alanında ortak dil terimler aracılığıyla oluşmakta-sağlanmaktadır.

Terim, bir anlam bütünlüğü oluşturan kavramları ifade etmek için kullanılan kelimeler-rumuzlardır. Hukuk alanında kanun ile yasa; kanunîlik ile yasallık terimleri birbiri yerine kullanılmaktadır. Oysa, bu terimler farklı kavramların karşılığında kullanılması gereken terimlerdir. Nitekim, kanun ile yasa aynı anlamı ifade etmediği gibi, kanunîlik ile yasallık da farklı anlamlara gelmektedir.

Kanun, sadece ve yalnızca yasama meclisinden kanun adıyla kabul edilip yürürlüğe konulan hukuk metinlerini ifade ederken, yasa ise, kanun dahil, Anayasaya ve kanuna uygun olmak kaydıyla düzenlenip yürürlüğe konulan tüm genel düzenleyici hukuk metinleri anlamına gelmektedir. Bu itibarla, kanunîlik sadece ve yalnızca (şekli) kanuna uygunluğu-uygun olma gereğini ifade etmektedir. Yasallık ise, kanuna ve Anayasaya/kanuna uygun olarak düzenlenip yürürlüğe konulmuş olan genel düzenleyici hukuk metinlerine/kurallara uygunluk anlamına gel-

mektedir. Yasa, kanundan; yasallık ise, kanunîlikten daha geniş bir anlam bütünüdür adıdır. Birinin diğerinin yerine kullanılması, anlam kaymasına ve kavram kargaşasına yol açmaktadır.

Kanunîlik ile hukukîlik de çoğu zaman aynı anlamda kullanılmaktadır. Hukukîlik, kanunîlik, kanuna uygun olmak anlamını aşan bir anlamı ifade etmek için kullanılması gereken bir terimdir. Hukukîlik, kişi-toplum/kamu menfaatlerinin dengelenmesini sağlamak yönüyle meşruiyet anlamına da gelmektedir. Bu terimlerin yerli yerinde kullanılmaması anlatılmak istenilenin anlaşılabilmesinin sonucunu doğurmaktadır. Oysa, hukukî güvenliğin sağlanmasının en temel gereği, kavramlar, kurumlar ve kurallar ile kullanımların belirliliğidir.

Kanun ve diğer hukuk metinlerinde yer alan kelime ve terimlerden alanın uzmanları ve konunun muhatapları aynı şeyi anlamıyorsa, o metnin-kuralın amacına hizmet ettiğinden söz edilemez. Kişiler, ne ile muhatap olduklarını açık-anlaşılır-net bir şekilde bilmek isterler. Bu ihtiyacı-arzuyu-talebi karşılayabilmek, kuraldan-kuralda yer alan kelime ve terimlerden ve bunlara bağlı uygulamalardan muhatapların aynı şeyi anlamaları-bilmeleri ve tâbi olmaları sayesinde mümkündür. Terimlerin yerli yerinde kullanılması halinde, o alanda ortak bir dilin oluşması-oluşturulması sağlanabilmektedir.

1 Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mali Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi,
E-posta: yusuf.karakoc@deu.edu.tr

Buna karşılık, terimlerin yerli yerinde kullanılmaması halinde ise, meramın anlatılması güçleşmektedir. Bu yüzden, aynı kavramı farklı terimlerle ifade etmek, en azından kavram kargaşasına yol açmaktadır. Bu çalışma, hukuk alanında ortak bir dilin oluşmasına katkıda bulunmak amacıyla böyle bir konuyu ele almaktadır. Yolun sağlam ve düzgün; araçların kaliteli; sürücülerin ehliyet-liyakat sahibi olması halinde Hukuka ulaşmanın daha kolay olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: kanun, yasa, hukuk, kanunilik, yasallık, hukukilik

GİRİŞ

Bütün bilim alanlarının kendine özgü kavramları ve bu kavramları ifade etmekte kullanılan terimleri vardır. O alanı anlamak ve anlatabilmek ancak bunlar aracılığı ile mümkündür. Hukuk alanında da kavramları ifade etmek için kullanılan terimler önemlidir. Çünkü, bir uzmanlık alanında ortak dil terimler aracılığıyla oluşmakta-sağlanmaktadır. *Terim*, bir anlam bütünlüğü oluşturan kavramları ifade etmek için kullanılan kelimeler-rumuzlardır.

Terimlerin yerli yerinde kullanılması halinde, o alanda ortak bir dilin oluşması-oluşturulması mümkündür. Buna karşılık, terimlerin yerli yerinde kullanılmaması halinde ise, meramın anlatılması güçleşmektedir. Bu yüzden, aynı kavramı farklı terimlerle ifade etmek, en azından kavram kargaşasına yol açmaktadır.

Bu çalışmada, ayrıntıya ve yığın akademik tartışmalara girmeden

ana hatları ile *kanunilik*, *yasallık* ve *hukukilik* konusu ele alınmaktadır. Çalışmanın, hukuk terimlerinin yerli yerinde kullanılması konusuna işaret edilmesi ve hukuk alanında ortak bir dilin oluşmasına katkıda bulunması amaçlanmaktadır.

I. KAVRAM - TERİM

Kavram, bir şey hakkında zihinde beliren genel düşünce, aynı cinsten bütün şeyleri temsil eden soyut ve genel fikir, mefhum demektir.

Mefhum, bir sözün veya kelimenin taşıdığı, ifade ettiği mânâ, anlam, kavram anlamına gelmektedir.

Terim, ilim, sanat, spor, ticaret vb. özel alanlarda kullanılan ve genellikle belirli bir tek kavramın, nesnenin, olayın veya durumun karşılığı olan kelime, ıstılâh demektir.

Istılâh, farklı bilim dallarında konunun kavranmasını sağlayan ve ifade ettiği şeyi kesin olarak bildiren tariflerden her biridir. *Istılâh*, sadece bir bilim ve sanat dalına mahsus olan kelime, terim demektir. Başka bir deyişle, ıstılâh bir kelimenin herkesin bildiği anlamı dışında belli bir meslekten olanların belirli bir anlamda kullanılmasıdır.

II. KANUN-YASA

Hukuk ve hukukçu metinlerinde, çoğu zaman *kanun* yerine *yasa* tâbiri kullanılmaktadır. İlk bakışta *kanun* yerine *yasa* tâbirinin kullanılmasının öyle çok rahatsız edecek bir yanı yok

gibidir. Hukuk dilinin yenilenmesi çerçevesinde böyle bir kullanımın normal karşılanması gerektiği savunulabilir. Oysa *kanun* daha dar, daha teknik bir kavramı, anlamı ifade eden bir terimdir. *Yasa* ise, daha geniş, daha yaygın kullanımı, anlamı olan bir kavramı ifade etmektedir. *Kanun*, yasama organı-kanun koyucu tarafından *kanun* adı ile kabul edilen ve *Resmî Gazete*-de yayımlanarak yürürlüğe giren-konulan yazılı, genel, soyut, kişilik dışı ve sürekli nitelikte kuralları içeren bir metindir. *Yasa* ile ifade edilen kurallar demetinin böyle bir süreçten geçmesi şart değildir. *Yasa*, bazen bir kanun, bazen bir (kanun hükmünde kararname), Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Cumhurbaşkanı Kararı, (tüzük), bazen bir yönetmelik, bazen de bir ilke, bir tekrarlanma hali, teamül-örf ve âdet olarak kendini göstermektedir. Bu itibarla *yasa*, kanundan öte bir anlam bütünüdür. *Yasa* da genel, soyut, kişilik dışı, devamlılık arz eden kuralları ifade etmektedir; ancak, yazılı olması şart değildir. *Kanun*, teknik anlamda şekli *kanunu*; *yasa* ise, maddî kanunu temsil eder. Bütün bunlar, *kanun* ile *yasanın* her zaman birbirinin yerine kullanılmasının uygun ve mümkün olmadığını göstermektedir.

Mevzuatta adında *yasa* ibaresi yer alan tek kanun *Anayasa*'dır. Diğer kanunların hepsinin adında *kanun* ibaresi yer almaktadır. Bu kanunlarda *kanun* ibaresi bir öz ad-özel isimdir. Bunun göz ardı edilmesi ve değişik şekilde

anılması, sanki o kanuna lakap takmaya benzemektedir. Hukuk alanı ciddiyet ister; lakap-şaka-şamata ile ilgisi yoktur. Kişiler nasıl adları ile çağrılır, anılır ise, kanunları da kendi öz adları-özel isimleri ile çağırarak, anmak, ifade etmek gerekir.

III. HUKUK

Hukuk teriminin neyi ifade etmesi gerektiği konusundaki farklı yaklaşımlar insanlık tarihi kadar eskidir ve halâ devam etmektedir. Bu farklı yaklaşımların ve bunlardan kaynaklanan tartışmaların temelinde *hukuk* ile *hukuk kuralları* arasındaki farkın fark edilmemesi ya da böyle bir ayrımın yapılmaması yatmaktadır. *Hukuk*, bir sonucu, birtakım araçlardan yararlanmak suretiyle sağlanmış olan *adalet düzenini* ifade etmektedir. Oysa, *hukuk* tariflerinde-tanımlarında bu sonuçtan çok buna ulaşılırken kullanılan-yararlanılan kurallara vurgu yapılmaktadır. Nitekim, bu tanımlar-tarifler içinde en yaygın olanı, ***hukuk***, *insanlarla insanlar*, *insanlarla devlet arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallar bütünüdür* şeklinde yapılandırılır. Bu tanım-tarif, aslında hukuktan çok *mevzuat* tanımları-tarifi niteliği taşımaktadır.

Hukuk, insanların birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerinde makûl-hakkaniyete uygun bir menfaatler dengesinin sağlanması sayesinde oluşan bir düzenlilik halidir. Bu halin oluşmasında insanların hak-adalet-hakkaniyet algısı-duygusu en önemli unsurdur.

Bundan sonra, uyulabilir-uygulanabilir kurallar ile bunları hak-adalet-hakkaniyeti dikkate alarak uygulayabilen hâkimlerin devreye girmesi gerekmektedir.

Hukuk, bir algı, bir olgu, bir kavrayış, bir anlayıştır. *Hukuk*, âdil bir düzenin inşa ve muhafaza edilmiş halidir. *Hukuk*, bir sebep değil, bir neticedir. *Hukuk* bir menzildir kurallar ise, o menzile ulaşmak için yararlanılan, kullanılan araçlardır. Bu anlamda *hukuk kuralları*, hukuka giden yolda ilerleyen birer araç niteliği taşımaktadır. *Yol* toplumun kendisi; malzemesi ise, insan kalitesi, insanın sahip olduğu değerlerdir. Malzemenin kalitesi ve yolun -toplumun- inşasında ustalık, yönlendiricilik şüphesiz menzile/hukuka ulaşmayı kolaylaştıracak ya da zorlaştıracak; çabuklaştıracak ya da geciktirecektir. Ayrıca *yol*, başlangıç noktası ile menzil arasındaki mesafeyi de ifade etmektedir. *Yol* başlangıç noktasından menzile ulaştıran; *yolcu* ise, ulaşması gerektirir. *Yolun* menzile ulaşmaya-ulaştırmaya elverişli olması; ayrıca, *yolcunun* ve bunları (yolcuları) yetiştirenlerin de ehil olması şarttır. Bu ehliyetin aranması gerekenler -yolcular- avukat, hâkim, savcı ve yargılama sürecine dâhil olan diğer kişilerdir.

Hukuk kuralları, yolda ilerleyip menzile ulaşmanın aracıdır. Bu bağlamda *hukuk kuralları*, yolculuk yapılan araçları (vasıtaları) ifade etmektedir. Her bir aracın farklı kapasitesi, vasfı bulunmaktadır. Zaten, *hukuk al-*

gısı-olgusu evrenseldir. Ancak, hukuka ulaşmada kullanılan -yararlanılan araçlar ve yöntemler farklılıklar arz etmektedir. Bu hal (durum) yapılan benzetmede tam olarak karşılığını bulmaktadır. Her devlet kendi aracını icat etmekte-üretmektedir. Kara, hava, deniz yollarında kullanılan araçlar da böyledir. Ancak bazı araçlar birçok ülkede; bazıları ise, sadece üretilen ülkede kullanılmaktadır. Hukuk kuralları da buna benzemektedir. Aracın modeli, kalitesi, kapasitesi ve diğer niteliklerine bağlı olarak menzile ulaşmak da farklılaşmaktadır. Satih-*yol*, bozuk; araç kullanan (*yolcu*) ehliyetsiz (yeteneksiz) ise, menzile ulaşmak zorlaşmaktadır.

Yolu-toplumu hukuka uygun hale getirmek devletin, siyasetin ve sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve topyekûn milletin görevidir. Aile, okul, mahalle, şehir ve toplumun tamamı bu hazır hale getirişte sorumluluk sahibidir. İnsanlığın/kadim kültürün oluşturduğu ilkelere uygun olarak siyasetin belirlediği hedefler/sınırlar doğrultusunda bütün şahısların uyumlu, olumlu, ılımlı, hak ve adalet (hakkaniyet) duygusuna sahip fertler olarak yetişmesinin sağlanması görev ve sorumluluğu geniş anlamda devlete aittir.

Araçları amaca uygun, elverişli, nitelikli yapmak kural koyanın-kanun koyucunun görevi ve sorumluluğudur. Uygun yolda elverişli araçlarla menzilele ucuz, çabuk ve her şeyden önemlisi âdil bir şekilde ulaşması gerekenleri

yetiştirenler de eğitim öğretim hizmeti yerine getiren kurumlar, kişilerdir.

Hukuka ulaşmanın en uygun ve kolay yolu, toplumun hak ve adalet bilgisi, duygusu, algısı, kavrayışı yönünden bilinçlendirilmesidir. Bu yapılırken aşırı bir hak ve adalet talebi, beklentisi oluşturmamak gerekir. Aksi halde, beklentilerin hak ve adalet olarak algılanması, ifade edilmesi gibi anlamsız, gereksiz ve hatta haksız, adaletsiz sonuçların doğması kaçınılmaz olmaktadır.

IV. KANUNÎLİK - YASALLIK-HUKUKÎLİK

Hukuk alanında *kanun* ile *yasa*; *kanunîlik* ile *yasallık* terimleri birbiri yerine kullanılmaktadır. Oysa, bu terimler farklı kavramların karşılığında kullanılması gereken terimlerdir. Nitekim, *kanun* ile *yasa* aynı anlamı ifade etmediği gibi, *kanunîlik* ile *yasallık* da farklı anlamlara gelmektedir. *Kanun*, sadece ve yalnızca yasama meclisinden *kanun* adıyla kabul edilip yürürlüğe konulan hukuk metinlerini ifade ederken, *yasa* ise, kanun dahil, Anayasaya ve kanuna uygun olmak kaydıyla düzenlenip yürürlüğe konulan tüm genel düzenleyici hukuk metinleri, temül, örf ve âdet ile genel prensipler anlamına gelmektedir. Bu itibarla, *kanunîlik* sadece ve yalnızca (*şekli*) kanuna uygunluğu-uygun olma gereğini-halini ifade etmektedir. *Yasallık* ise, kanuna ve Anayasaya/kanuna uygun olarak düzenlenip yürürlüğe konulmuş

olan genel düzenleyici hukuk metinlerine/kurallarına, teamüle, örf ve âdete, genel prensiplere uygunluk anlamına gelmektedir. *Yasa* kanundan; *yasallık* ise, kanunîlikten daha geniş bir anlam bütünüdür. Birinin diğerinin yerine kullanılması, anlam kaymasına ve kavram kargaşasına yol açmaktadır.

Kanunîlik ile *hukukîlik* de çoğu zaman aynı anlamda kullanılmaktadır. *Hukukîlik*, kanuna uygun olmak anlamına gelen kanunîliği aşan bir anlamı ifade etmek için kullanılması gereken bir terimdir. *Hukukîlik*, kişi-toplum-kamu menfaatlerinin dengelenmesini sağlamak yönüyle *meşruiyet* anlamına da gelmektedir.

Kanuna uygunluk, her zaman *hukuka uygunluk*; hatta, *kanuna aykırılık* da her zaman ve şartta *hukuka aykırılık* anlamına gelmemektedir. Kanunun *hukuka uygun olması* halinde, *kanuna aykırılık* aynı zamanda *hukuka da aykırılık* oluşturmaktadır. Kanunun hukuka uygun olmaması halinde ise, *kanuna aykırılık* mutlak anlamda *hukuka aykırılık* teşkil etmemektedir. Bu itibarla, hukukun evrensel; kanunun ise, çoğu zaman mahallî olduğu gerçeğini gözardı etmemek gerekir. *Kanun devleti-hukuk devleti* farklılığı bu çelişkiden kaynaklanmaktadır. Zalim iktidarlar kurdukları-tasarladıkları sisteme uygun olarak hukuka aykırı kanunlar yapmak suretiyle toplumu yönetmek isteyebilirler. Bu kanunlara uymak hukuka uygun davranmak anlamına gelmemektedir.

Mahkemeler, kanuna uygunluk denetimi değil, hukuka uygunluk denetimi yapmaktadır. Nitekim, “*Hâkimler; görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler*” (Any.m.138/I). “*Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idarî eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı verilemez*” (Any.m.124/IV).

Mahkemelerin yargı yetkisinin hukuka uygunluk denetimi ile sınırlı olduğu (Any.m.124/IV; İYUK.m.2/2) belirtilmekte ise de, hukukilik denetimi aynı zamanda yerindelik denetimini de içermektedir. Mahkeme için yasak olan, verdiği karar ile idarenin yerine geçip işlem tesis etmesidir. Takdir yetkisinin hukuka aykırı kullanılması halinde mahkemenin işlemi iptal etmesi, yerindelik denetimi yaptığı anlamına gelmemektedir. Hukukilik denetimi yapması gerektiği düşünülen-sanılan mahkemenin bazen “*A’nın atanması gerekirken B’nin atanmasında hukuka uyarlık bulunmamaktadır*” deyip bıraktığı bir kararın idare tarafından uygulanmasının *A’nın atanması* şeklinde gerçekleşmesi halinde, mahkeme idarenin yerine geçerek işlem tesis etmiş gibidir. Oysa, mahkeme atama ka-

rarını iptal etmiştir. İdarenin yapacağı işlem, atama sürecini yeniden başlatıp onun sonucuna göre atama işlemi tesis etmektir.

SONUÇ YERİNE

Dil, iletişimin ve etkileşimin en önemli aracıdır. İnsanları birbirine bağlayan dildir. İnsanlar kullandıkları (ortak) dil sayesinde birbirini anlamakta ve birbirleriyle anlaşmaktadır. Ortak dilini kaybeden toplumlar başkalarının diline mahkûm olmaktadır.

Hukuk dili, bir dilin özellikli bir uygulaması, yansımasıdır. Bu sebeple bu niteliği bozulmadan sürdürülmesi şarttır. Hukuk (kuralı) metinlerinin sade, basit, anlaşılır, açık olması gerekir. Ancak, teknik hukuk dilinin günlük konuşma dili haline gelmesi, dönüşmesi düşünülemez. Çünkü teknik hukuk terimlerine, kavramlarına ve kurumlarına yer verilmesi ve bunların muhafaza edilmesi bir zarurettir.

Kavramlar, kurumlar akşamdan sabaha oluşmamakta, ortaya çıkmamaktadır. Uzun bir uygulamanın, algılamının, olumlu bulmanın bir sonucu olarak ete kemiğe bürünmekte, bir anlam bütünlüğü kazanmaktadır. Aksine bir müdahale, iğreti, içeriksiz, dayanaksız bir sözcükler yığınınına yol açmaktadır.

Terimler, temsil ettikleri kavramlar/kurumlar kadar köklü, güçlü, anlamlıdır. Belirsiz, köksüz, anlamsız sözcüklerle kavramları / kurumları

temsil ettirmek meseleyi sıradanlaştırmak, anlamsızlaştırmak anlamına gelmektedir. Hukukun ciddiyeti, asaleti, cesameti dikkate alınarak bu olumsuz, anlamsız kullanımlardan kaçınmak gerekir.

Asırlardır kullanılmış ve yerleşmiş olan, hemen herkesin bildiği ve anladığı tâbirlerin yerine yenilerinin kullanılması, uydurulması hem amaçta hizmet etmemekte hem eskimezlerin yerini dolduramamakta hem de o alanın dilini, anlayışını, kavrayışını, ağırlığını hafifletmekte sıradanlaştırmaktadır. Bu itibarla, ortak dile, kavramlara, kurumlara, terimlere sahip çıkılmalıdır.

Kanun ve *yasada* olduğu gibi ve onlara bağlı olarak *kanunilik* ve *yasallık* da böyle bir farklılık içermektedir. *Kanunilik*, şekli kanuna uygunluğu; *yasallık* ise, maddi kanuna uygunluğu ifade etmektedir. *Hukukilik* ise, daha çok hukuka, ahlâka uygunluk; *meşruiyet* anlamına gelmektedir. Bunu fark etmeden ya da anlamadan birinin yerine diğerini kullanmak, en hafifinden hukuk diline hâkim olmamayı, hassasiyet göstermemeyi ifade etmektedir.

Hukuk, toplumda düzen ve istikrarın adalet içinde sağlanmış halidir.

Adalet-hukuk, insan ve toplum hayatında teneffüs ettiğimiz hava gibidir. Varken hissedilmez; yokluğu ise, toplumun ölümüne sebebiyet verir.

Kanunların soygun ve yağmaların aracı haline getirilmemesi gerekir.

Günümüzde, hukuk adına birçok haksızlık meşrulaştırılmakta veya hukuk kuralları ve uygulayanları bazı haksızlıkların aracı haline gelebilmektedir. Oysa, *hukuk kuralları*, aslı amacının tam aksi yönde her türlü hırs ve açgözlülüğün silahı haline dönüştürülmemeli; haksızlıkları-hukuksuzlukları-ahlâksızlıkları denetim altına alarak azaltması beklenirken, cezalandırılması gereken kötülüklerin kaynağı haline getirilmemelidir.

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

- AKILLIOĞLU, Tekin: *Hangi Hukuka Giriş? Hukuk Üst Dili İncelemesine Giriş*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Üçüncü Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara 2017.
- ANAYURT, Ömer: *Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları*, Güncellenmiş 19. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.
- ARAL, Vecdi: *Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine*, 7. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012.
- ATAY, Ender Ethem: *Hukuk Başlangıcı*, Güncellenmiş ve Geliştirilmiş 7. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 2019.
- BASTIAT, Frederic: *Hukuk*, Çev.: Yıldırım ARSAN, LDT. Yayınları, Ankara 1997.
- BİLGE, Necip: *Hukuk Başlangıcı Hukukun Temel Kavramları ve Kurumları*, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 36. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2019.
- DİNÇKOL, Abdullah: *Hukuka Giriş Hukukun Temel Kavramları*, Gözden Geçirilmiş Onüçüncü Basım, Der Yayınları, İstanbul 2016.
- ESENER, Turhan: *Hukuka Giriş*, Yeniden Gözden Geçirilmiş 11. Baskı, Vedat Yayıncılık, İstanbul 2015.

- FENDOĞLU, Hasan Tahsin: *Hukuka Giriş*, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.
- FRAENKEL, Ernst İkili Devlet Diktatörlük Teorisine Bir Katkı, Çev. Tanıl BORA, İletişim Yayınları, İstanbul 2020.
- GÖZLER, Kemal: *Hukuka Giriş*, Genişletilmiş 16. Baskı, Ekin Basım Yayım Dağıtım, Bursa 2019.
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref: *Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları*, 39. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2017.
- GÜRİZ, Adnan: *Hukuk Başlangıcı*, Gözden Geçirilmiş 19. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara 2019.
- İŞIKTAÇ, Yasemin: *Hukuk Başlangıcı*, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2015.
- KARAKOÇ, Yusuf: *Türk Hukuku'nda Vergi Kanunlarının Anayasaya Uygunluğunun Yargısal Denetimi*, Yetkin Yayınları, Ankara 2017.
- KARAKOÇ, Yusuf: “Hukukçuların Ortak Dili: Kanun Dili”, *Kanunların Dili Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, (Ed. Akif TÖGEL, Ankara 2018, s. 131-141)
- KEYMAN, Selâhattin/TOROSLU, Haluk: *Hukuka Giriş*, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.
- KÖKER, Levent: “Kanunilik ve Meşruluk: Türk Hukuk Kültürüne Eleştirel Bir Yaklaşım İçin Notlar”, http://leventkoker.blogspot.com/2013/12/kanunilik-ve-mesruluk-turk-hukuk_12.html, Erişim Tarihi: 8.05.2019.
- ÖZEKES, Muhammet: *Sorular-Şemalar-Örneklerle Temel Hukuk Bilgisi*, 10. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019.
- RÜTHERS, Bernd/FISCHER, Christian/BIRK, Axel; Hukuk Teorisi, Çev. İlyas DOĞAN/Rukiye ALDUDAK/Huri EYMAN AYDIN, Astana Yayınları, Ankara 2020.
- SANCAR, Mithat: “Yasallık İle Meşruluk Geriliminde Hukuk Devleti”, <http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/4717/yasallik-ile-mes%C3%BBluk-gerili...>, Erişim Tarihi: 8.05.2019.
- YILMAZ, Süleyman: *Hukuk Başlangıcı*, Yetkin Yayınları, Ankara 2019.